

Nacionālās arhitektūras padomes sēde

2022.gada 22.novembrī plkst:15:00 Teams tiešsaistē

Protokols Nr. 3/ 2022

Sēdes dalībnieki: Indra Purs, Juris Poga, Juris Dambis, Indra Ķempe, Irēna Suipe, Edgars Bērziņš, Ilma Valdmane, Uģis Kaugurs, Uģis Bratuškins, Linda Leitāne, Ieva Zībārte, Edgars Bērziņš, Dzintra Purviņa.

Sēdi vadīja: Gatis Didrihsons

DIENASKĀRTĪBA

1. Ideju konkursa “Vēsturiskās Peldu iestādes pārbūve par SPA centru un teritorijas labiekārtošana Miķeļa Valtera ielā 13, Liepājā” rezultāti. Viedokļu apmaiņa.

Izsmeljošāka informācija par konkursu saitē:

<https://www.liepaja.lv/dokumenti/metu-konkursa-vesturiskas-peldu-iestades-parbuve-par-spa-centru-un-teritorijas-labiekartosana-mikela-valtera-iela-13-liepaja-dokumentacija/>

2. Aktuālie jautājumi.

1. Ideju konkursa “Vēsturiskās Peldu iestādes pārbūve par SPA centru un teritorijas labiekārtošana Miķeļa Valtera ielā 13, Liepājā” rezultāti. Viedokļu apmaiņa.

G.Didrihsons raksturo situāciju Liepājā. No Indras Ķempes tika saņemts jautājums par koncertdārza “Pūt vējiņi” iekļaušanu kultūras pieminekļu sarakstā. E-pastu sarakstē ar Indru Ķempi nonācām līdz jautājumam par konkursu – vēsturiskās Peldu iestādes jeb Vannu mājas pārbūvi un konkursa rezultātiem. Ir svarīga kultūrvēsturiskā kompetence, sabiedrības iesaiste un NAP atbildība. NAP eksperti – J.Dambis, J.Poga, U.Kaugurs, ir strādājuši konkursa žūrijā. Ir uzklautas gan Indras Ķempes bažas, gan pirms sēdes arī bijušā Liepājas pilsētas arhitekta Induļa Kalna viedoklis. Uzsver, ka NAP kompetence nav analizēt un lemt par uzvarētāju, jo savu lēmumu jau ir pieņēmusi konkursa žūrija. NAP var izskatīt kādu atsevišķu projektu detalizētāk, lai redzētu, ko var uzlabot likumdošanā. Aicina izteikt koleģiālu skatījumu.

Pamatlietas, kas jāņem vērā, ir apbūves noteikumi par apbūves augstumu un apbūves intensitāti, no otras puses – vēsturiskā mantojuma ēkas, kas iet bojā. Jāatrod *win-win* situācija, lai vēsturiskais mantojums tiktu saglabāts. Būtiska ir sabiedrības iesaiste, kas ir arī viens no Davosas deklarācijas nosacījumiem. Svarīgi ir profesionālās ētikas principi.

U.Kaugurs raksturo esošo apbūves situāciju un Vannu mājas vēsturi (Paula Maksa Berči projektēta vēsturiskā ēka). Uzsver, ka nevar uzskatīt pludmales parka zonu kā vienotu ansambli, bet ir jāņem vērā saprātīgi parametri un to izmantošanas intensitāte. Pēdējos 30 gadu laikā ir bijuši mēģinājumi investēt Vannu mājā, taču tie nav bijuši sekmīgi. Pašreizējais investors ir ēku un zemes īpašnieks UAB “Liepojos kopos”, kuri ir iesnieguši savu investīciju plānu. Investori plāno savu darbību, lai varētu atpelnīt ieguldījumus gan Vannu mājas saglabāšanā, atjaunošanā, gan jaunā SPA centra darbībā.

Esošā situācija prasīja atkāpes no apbūves noteikumiem, kas paredzēja apbūves augstuma ierobežojumus – 2 stāvi un mansarda stāvs. Apbūves noteikumi paredzēja arī izņēmumus, un, balstoties uz šo, tika formulēts konkursa uzdevums un nolikums. Konkursā piedalījās 9 konkursa darbi, finālā tika izvirzīti 5 konkursa projekti.

Informācija par labākajiem finālistiem.

<https://www.liepaja.lv/vannu-majas-metu-konkursa-izveleti-labakie-ideju-piedavajumi/>

Visi konkursa darbi tika nodoti sabiedrības vērtējumam – 3 nedēļas varēja balsot. Sabiedrības vērtējums tika skaitīts kā viena žūrijas balss. Kopumā savu viedokli izteica 465 iedzīvotāji, (no tiem 44 klātienē un 421 elektroniski). Visi trīs sabiedrības vērtējumā vislielāko balsu skaitu saņēmušie konkursa darbi saņēma arī žūrijas 1-3.vietu vērtējumu (tikai citādā secībā).

<https://www.liepaja.lv/aicina-novertet-vannu-majas-metu-konkursa-piedavajumus/>

<https://irliepaja.lv/vide/iedzivotaju-vertejuma-visvairak-balsu-sanemis-vann/>

Pasūtītājs uzrunāja visus trīs labāko darbu autorus, 2.vietas autors atteicās no turpmākās līdzdalības. Bet 1.un 3.vietas ieguvēji apvienojās vienā komandu, lai īstenotu 1.vietas ieguvēja projektu (1.vieta – pilnsabiedrība “ZGT”). Projekts ir iesniegts Liepājas būvvaldē, projekta plānojumā ir veiktas nelielas izmaiņas, būvvalde pieprasīja detalizētāku analīzi nekā konkursā.

G.Didrihsons vaicā, vai jebkurš, kas ir uzvarējis konkursā var tikt atzīts par augstvērtīgu darbu?

J.Poga. Piedalījos darba grupā, kurā skatīja šī konkursa nolikumu, un LAS iesniedza savus priekšlikumus konkursa nolikuma uzlabošanai. Pēc darba konkursa žūrijā uzsver 3 būtiskus faktoros:

1. Vannu māja – arhitektūras objekts ar skaidru, saprotamu arhitektūru. Ir saprotama vēlēšanās objektu saglabāt un iedot tam jaunu dzīvi.

2. Parks – kā vērtība un parka apbūve. Paplašinot apbūvi, parks nedrīkst pazaudēt savu kvalitāti.

3. Pilsēt būvnieciskā kvalitāte, jaunajā projektā parādās Liepājai neraksturīgās asis.

Manā uztverē uzvarēja tie darbi, kas pamanījās kompakti atrisināt virszemes apjomu un izmantoja pazemes/ pagraba līmeni, lai mazāk ietekmētu parka apbūvi. Svarīga ir simetrija, un šīs vietas īpatnības un kvalitātes ir saglabājamās.

Uzvarētāja projektā ir skaidri nodalīta un sabalansēta vēsturiskā un laikmetīgā arhitektūra, jaunais apjoms ir kompakts un iekļaujas gan pilsēt būvnieciskajā vidē, gan saglabā parka identitāti. Dažādos laikos tapusi arhitektūra spēlē vienotā kompozīcijā. Veicināšanas prēmija tika piešķirta objektam, kas nepārkāpa 2 stāvu apbūvi, projekts “spiež uz leju” un blīvums pieaug, piedāvā 4 iekšējos pagalmus. 50 % numuriņu ar skatu uz noslēgtu gaismas šahtu. Žūrijas locekļu un sabiedrības pamanīts.

G. Didrihsons vaicā, vai kādā no konkursa darbiem tika piedāvāts samazināt apjomu?

J. Poga: Uzvarētāju darbs ir viens no viskompaktākajiem. Es vairāk paļāvos uz pasūtītāja ekspertīzi par programmas izpildījumu un to, kas nefunkcionē.

I. Pūrs: No ainavu arhitektiem Helēna Gūtmane strādāja žūrijā. Liepājai ir izdevies ilgus gadus uzturēt piejūras parka zonu neapbūvētu. Parks ir vienots veselums, vienība. Objektā būtu jāsaglabā šī parka un vienlaikus arī kūrorta sajūta, Vannu mājas gaisotne. Aicinātu vēl strādāt pie parka izpētes tehniskā projekta līmenī. Vaicā, vai ir bijusi pirms tam parka telpiskā analīze un telpiskais vērtējums, ietekme uz mantojumu, atsaucas uz UNESCO dokumentu par ietekmi uz mantojumu.

I. Pūrs aktualizē jautājumu par konkursiem, ir vajadzīga atsevišķa diskusija par konkursiem. Rodas jautājums, kurā brīdī ar konkursiem nemaz nesusniedzam labāko rezultātu?

J. Dambis: Kad sākās konkurss, izteicu rakstiski savas pārdomas, ka konkrētā vietā jaunais apjoms ir par lielu, un nav atrasts kompromiss ar vēsturisko ēku. Runājot par telpiskās vides attīstību, vienmēr notiks kompromisa meklējumi starp vēsturiskām, saglabājamām vērtībām un jaunradītām vērtībām. Ir noteikumi, kas ir palīdzējuši rasties izcilām vērtībām. Un ir noteikumi, kuru ietekme nav tik būtiska. Jautājums, kuros brīžos varam noteikumus tik strikti neievērot, jo zinām, ka visām dzīves situācijām noteikumus nav iespējams uzrakstīt. Jo vairāk noteikumu, jo mazāk radošuma.

Ir jādodomā, vai vēsturiskajai ēkai izdzīvošanas iespēja vispār pastāv kādā noteiktā laika sprīdī, vai, pateicoties investoram, šī vieta sāk darboties. Tas ir sarežģītākais jautājums. Tā ir liela politiku atbildība, mēs kā NKMP varam izteikt bažas, satraukumu par konkrēto vietu. Veiksmes gadījumā ar kvalitatīvam detaļām var sasniegt elegantu rezultātu. Jāseko līdzī kvalitātei, jo šobrīd ir tikai idejas pieteikums.

J. Dambis kā piemēru min Ķemeru viesnīcu kā vienu no izcilākajiem Eižena Laubes darbiem. Tā pārstāv spilgtu neoeklektismu, iesauktu par Balto kuģi, ārpus mēroga un

neiederīgu tam laikam. Šobrīd Ķemeru viesnīca ir izcils valsts nozīmes kultūras piemineklis. Līdz ar to tik vienkāršoti nevar vērtēt. Ja šo objektu īsteno labā kvalitātē ar elegantu detaļu dizainu, materiālu tīrību, tas būs ieguvums. Ja aizies lētajā virzienā, tā būs smaga kļūda. To esam centušies pateikt arī Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldē. Tā ir arhitektu atbildība. Vietai ir jādzīvo, nevar pateikt – absolūti pareizi vai nepareizi.

2023.gadā maija beigās Eiropas padomes prezidentūras ietvaros Latvijā notiks starptautiska konference par arhitektūras, dizaina un kultūras mantojuma attiecībām, ko organizēs NKMP. No NKMP cenšamies atbalstīt laikmetīgās arhitektūras un vēsturiskā mantojuma kopā sadzīvošanu.

U.Kaugurs: Piekrītu J.Dambim, un šo var teikt par jebkuru objektu. Manuprāt, tā būtība, kur arī žūrijas secinājumos izkristalizējās bažas, kā jaunais apjoms sadzīvos ar vēsturisko ēku, vai nenomāks un nedominēs, un kā tas izskatīsies parka vidē.

Tāpēc tika prasīta vēl papildu analīze. Pērnavā ir līdzīgs projekts ar Vannu māju, kur jaunā ēka pienāk ļoti tuvu klāt un veido apbūves līniju tuvu pie promenādes. Šeit ir neapbūvējama parka zona, vairāki desmiti metru līdz zemes gabala robežai, kur paredzēta jaunā apbūve.

Jautājumā par parku, tas nav viens atsevišķs projekts, bet parka telpiskā analīze tiek veikta nepārtraukti. Un nav īsti zināms, vai Kūffalts (Georgs Kūfalts) ir zīmējis šo parka daļu, jo ap Vannu māju nav atrasti viņa parakstīti dokumenti. Berči bija paredzējis, ka būs paplašinājums Vannu mājai dziļumā.

J. Dambis: Pasaule mainās, un mainās arī tās vēsturiskās vietas, par kurām saglabāsies interese. Vienlaikus ir vietas, par kurām investoru interese zudīs. Mazajiem objektiem būs grūti izdzīvot. Paskatoties pasaulē vietās, kur tiem attīstītas kūrorta un viesmīlības ēkas, ēkām ar maziem būvapjomiem, raugoties no investīciju perspektīvas, ir grūti izdzīvot. Jautājums, vai Latvijā vēlamies nopietni attīstīt kūrorta funkciju.

G.Didrihsons: Vietai ir potenciāls, un visu izšķir kvalitāte. Ja būs kvalitatīvs risinājums, tas dos pievienoto vērtību pilsētai nevis otrādi.

I.Purs: Domājot par autentiskajām vērtībām un piejūras apbūvi, mēs esam ieguvuši kāpu valni, un līdzīgi kā Pāvilostā tiek meklēts veids, kā to aizsargāt. Ja mēs NAP šo gadījumu atbalstām, tad ir risks, ka jebkādu praksi var turpināt. Līdzīgi kā tiesu praksē arī šī ir prakse. Neiebilstot konkrētajam projektam, pie mums atpūtnieki brauc kā uz savvaļu... Nostājoties jūras krastā, no viena krasta līdz otram redzi jūru un dabu. Kūrorta daļa (apbūves daļa) ir paslēpta. Un tās ir mūsu dabas vērtības, kas atšķir vietas identitāti no citām valstīm.

U.Kaugurs: Objekts neatrodas kāpu aizsargjoslā. Laikā pirms 100 gadiem, kad ēka tika uzbūvēta, pludmales zona bija tieši šeit. Aptuveni 100 metru kāpu zona ir radusies 100 gadu laikā. Kāpu zona nav apdraudēta.

Pilsētas vadība ir izdarījusi lielu darbu, pateicoties arhitektam Indulim Kalnam – ir izveidots Liepājas pludmales attīstības plāns, kas ir zonēts. Ir vietas, kur nepieciešama mazāka intensitāte, klusā atpūta, un ir punkti, kur atrodas glābšanas stacijas, ir centra zona ar vislielāko intensitāti.

J. Dambis: Pasaules izcilākās arhitektūras vērtības nebūtu radītas, ja vienmēr tiktu ievēroti noteikumi – ūdens tuvumā neko nebūvēt. Venēcija nebūtu radusies. Jo vienmēr būs sacensība starp dabas aizsardzību un kādas vietas attīstību. Jāskatās sabalansēti. Ja varam radīt jaunu izcilu kvalitāti, tad jāskatās, kur to var veicināt. Liepājā var ienākt jauni akcenti, bet jautājums, cik meistarīgi to izdosies atrisināt.

I.Purs: Mums jāapzinās, ka ir kompromiss un ir riski. Tā ir arī attīstītāja atbildība jautājumā par kvalitāti, par kuru mēs ar Davosas deklarāciju atgādinām. Raisās jautājums par parku – vai arī es varēšu brīvi pārvietoties un brīvi šķērsot viesnīcai un SPA pieguļošo pagalmu? Vai nebūs diskriminējoša sajūta? Ja tas ir parks, tam jābūt iekļaujošam.

U.Kaugurs: Kopumā tā ir atklāta telpa, un līdz šim nav izskanējusi vēlme to nožogot. Pasaulē ir dažādas viesnīcu prakses. Ceru, ka nebūs ierobežojoša prakse kā Dubaijā ar žogu apkārt un slēgtu teritoriju, tāda doma nav izskanējusi.

G. Didrihsons: Šis gadījums būs precedents tiem procesiem, kas notiek Liepājā, bet es iestājos par attīstību un investīciju piesaisti kvalitatīvā veidā.

E.Bērziņš: Mēs sākam ar kompromisu pieminēšanu, bet Davosas deklarācija ir devusi instrumentu ilgtspējībai. Un tas kompromiss ir vērtējams kā ilgtspējība. Ir daudz ko uzlabot arī normatīvajā bāzē, lai nerastos šķēršļi konkursos, kas ar milzīgu piepūli jāpārvar, jo kultūras mantojuma aizsardzības latīņa ir ļoti augsta.

I.Ķempe: Pievienojos Indrai Purs, kura aizstāvēja Latvijas kūrorta pazīmes. Savulaik, 2009. gadā es izstrādāju darbu “Klusais kūrorts”, uz kuru balstoties tika izstrādāts Liepājas kūrorta tematiskais plānojums. Latvijas kūrorta vērtība atšķirībā no pasaules trokšņainā tūrisma ir – lēni, klusi, zemu. Tā ir Latvijas kūrorta vērtība, kuru gribu aizstāvēt arī šajā diskusijā.

Bet man ir jautājumi J. Dambim. Vai konkursu labā prakse ļaus arī turpmāk konkursos žūrijā piedalīties pat diviem politiķiem, kuriem nav zināšanu arhitektūrā? Un, kā konkursa nolikuma punkts par augstuma ierobežojumu pārkāpšanu turpmāk attieksies uz konkursu par pilsētas slimnīcas ēku, kurai arī ir tikai 2 stāvi? Tas arī ir Berči (Pauls Makss Berči) projekts.

J. Dambis: Runājot par augstumiem, tā ir sarežģīta problēma, daudz par to tiek diskutēts RVC padomē, un šeit ir jāskatās katru konkrēto gadījumu atsevišķi. Runājot par politiķu iesaisti – dodu priekšroku profesionālajām žūrijām, kur katrs vērtē, pārstāvēd savu jomu un kompetenci. Kad mani uzaicināja, piekritu piedalīties un nesāku vērtēt un apšaubīt konkursa organizāciju un dalībniekus. Rakstiskajā viedoklī izteicu savas domas, ka ēkas augstumam būtu jābūt zemākam. Ja nav izcils risinājums, es vienmēr ierosinu nepiešķirt 1.prēmiju, jo tas ir signāls, ka nav atrasts vislabākais

risinājums un tas vēl jāmeklē. Ja skatāmies uz Brīvības pieminekļa tapšanu, tur ir bijuši vairāki konkursi, un labākais risinājums tika atrasts vairākās kārtās.

G.Didrihsons: Kamēr nav pieņemts Arhitektūras likums, konkursu veidošanas kārtība netiek regulēta. Publisko iepirkumu likums nosaka, ka arhitektūras konkursā žūrijā jābūt lielākai daļai profesionālu speciālistu, kuri var vērtēt šo darbus. Tas ir konkursa organizatoru ziņā, kādu žūriju izvēlēties, tomēr nepastāv stingra kārtības.

I.Ķempe: Vai tā ir profesionālās žūrijas un profesionālās organizācijas stāja, ja žūrijā ir 2 politiķi, kuri profesionāli nevar izvērtēt objektus? Bet tās tiek ņemtas vērā kā divas balsis.

G. Didrihsons: Es nesaskatu problēmu tajā, ka divi politiķi darbojas žūrijā.

I.Ķempe: Konkursa nolikuma bija konkrēti kritēriji, pēc kuriem jāvērtē darbi. Kā šie politiķi, nebūdami profesionāli arhitekti, var izmantot šos kritērijus ?

G.Didrihsons: Par konkursiem Arhitektūras likumprojektā ir atsevišķa nodaļa, bet šobrīd juridiski nav citu iespēju, kā šo jautājumu regulēt.

I.Purs: LAAA – ainavu arhitektiem kapacitāte ir mazāka, līdz ar to mums grūtāk iesaistīties. Bet mums jāspēj šāds novērtējums sniegt. Līdzsvaram žūrijā starp arhitektiem un politiķiem ir jābūt.

I.Ķempe: Kāpēc politiķus nevar iekļaut ārpus žūrijas, lai klausās un mācās. Kāpēc tiek gaidīts Arhitektūras likums, bet pašlaik esat gatavi tagad pārkāpt apbūves noteikumus.

U. Kaugurs precizē, ka konkursa žūrijā darbojās 9 eksperti. Vairāk informācijas par žūrijas sastāvu.

<https://faili.liepaja.lv/Bildes/Dokumenti/Dokumentu-biblioteka/Nolikumi/1-pielikums-zurijas-komisija-metu-konkurss.pdf>

2. Aktuālie jautājumi

Dz.Purviņa rosina precizēt Latvijas Arhitektūras stratēģijā 2022-2027 izvirzīto uzdevumu termiņus. Vienojas, ka stratēģijā precīzēs izpildes termiņus sasniedzamajiem rezultātiem, un tā tiks nosūtīta kultūras ministram apstiprināšanai.

Dz.Purviņa ziņo par Latvijas paviljona Venēcijā konkursa rezultātiem.

I.Zībārte ierosina atjaunot arī NAP aktuālo sastāvu. Ir daži neaktīvi NAP locekļi, un nav īsti saprotams, kuri cilvēki pārstāv ministrijas.

Dz. Purviņa informē par Davosas forumu, kurā notiks kultūras ministru konference no 14.līdz 16.janvārim. Ierosinājums – padomāt par vēstījumiem, un kā labos piemērus uzrunā minēt visus 3 Latvijas Arhitektūras gada balvas uzvarētājus.

G.Didrihsons ierosina NAP deleģētiem pārstāvjiem tikties ar kultūras ministru N. Puntuli un pārrunāt nozares aktualitātes nākamajam posmam.

I.Purs rosina arī sekot līdz politikas iniciatīvām par jaunveidojamo Klimata ministriju, kur būtu jānostiprina ainavu arhitektūras loma tajā. Atgādina, ka Elīna Rožlapa ierosināja savulaik tikties ar valsts prezidentu, lai iepazīstinātu ar Arhitektūras likumu šajā posmā. Vienojas par nākamo NAP sēdi klātienē 13.decembrī Kultūras ministrijā, kā

arī Dz. Purviņa apņemas uzrunāt Ministra biroju par iespējamo tikšanos ar NAP pārstāvjiem.

NAP priekšsēdētājs:
Protokolēja:

G.Didrihsons
Dz. Purviņa